

Іванченко А.В.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ЧЕРВОНОЛАКОВИЙ ПОСУД РИМСЬКОГО ЧАСУ З РОЗКОПОК ГОРОДИЩА ПОБЛИЗУ С. ОРЛОВКА («КАМ'ЯНА ГОРА»)

Анотація

Стаття присвячена розгляду комплексу червонолакового посуду римського часу з розкопок акрополя городища Орловка. Був зроблений аналіз накопиченого матеріалу. Виділені основні типи посуду. А також подана їх характеристика.

Ключові слова: червонолаковий посуд, Орловка, «Кам'яна Гора».

Ivanchenko A.V.

Odessa I.I. Mechnikov National University

RED LACQUER VESSELS OF THE ROMAN PERIOD FROM THE EXCAVATIONS FROM THE SETTLEMENT OF ORLOVKA («STONE MOUNTAIN»)

Summary

The article is devoted to a research complex of the red lacquer vessels of the Roman period from the excavations of the acropolis settlement Orlovka. It was made analysis of the collected material. Main types of vessels are allocated. Also given their characteristics.

Keywords: red lacquer vessels, Orlovka, «Stone Mountain».

УДК 94 (477.8)

ВНЕСОК ІВАНА КРЕВЕЦЬКОГО У ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Федунишин Л.Л.

Бурштинський енергетичний коледж

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

У статті розкрито науковий доробок І. Кривецького (1883–1940 рр.) з історії України. Проаналізовано творчу спадщину вченого про княжу добу, козацький період, представлено історію українського некрополю. Акцентовано увагу на вивчення національно-визвольних змагань першої чверті ХХ ст. Порушено проблему анархії в українській історії. Зроблено висновок про актуальність державотворчих ідей вченого.

Ключові слова: І. Кривецький, галицький історик, некрополь, анархія, національно-визвольний рух, державотворчі ідеї.

Постановка проблеми. Важливим напрямом розвитку сучасної історичної науки є розкриття особистісного виміру в історії та повернення призабутих імен. Серед гогорти видатних українських діячів кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. виділяється постать галицького історика І. Кривецького (1883–1940 рр.), представника державницького напрямку української історіографії. Сьогодні залишається малодослідженою його наукова діяльність. Вчений є автором різнопланових розвідок, в яких, насамперед, прослідкував традицію національного державотворення, починаючи від часів Київської Русі і закінчуючи прикладами існування державних утворень в першій чверті ХХ ст. Актуальним є аналіз історичних праць вченого з метою з'ясування позитивних і негативних чинників державотворчого процесу на українських землях в різні хронологічні періоди. Студіювання наукового доробку І. Кривецького може стати прикладом для активних творчих пошуків сучасного молодого покоління та служити основою для відтворення історичної пам'яті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Радянська історіографія з ідеологічних міркувань практично не висвітлювала наукову діяльність

представників Львівської історичної школи М. Грушевського, активним учасником якої був І. Кривецький. В результаті праці українських істориків були заборонені і потрапили до спецфондів архівних і бібліотечних установ.

Проте із проголошенням незалежності України відновився поживавлений інтерес до вивчення діяльності визначних осіб національного відродження, в тому числі І. Кривецького. Насамперед, І. Кіхтан підготувала краєзнавчі розвідки про галицького історика. Згодом Р. Кучер, О. Миколаєвич, З. Зайцева, О. Найда відзначили важливість наукових здобутків вченого в контексті дослідження діяльності НТШ. Дослідники Ф. Стеблій, В. Педич високо оцінили творчий доробок історика та назвали його одним із фундаторів та перших інтерпретаторів державницького напрямку української історіографії. В. Тельвак резюмував статті І. Кривецького в ракурсі з'ясування теоретико-методологічних засад істориків-державників. Відомий українознавець В. Качкан здійснив тематичний огляд наукових праць дослідника. Діаспорні історики О. Оглоблин, Л. Винар зазначали про І. Кривецького як талановитого студента та учня М. Грушевського, що став

яскравим представником нової української історіографії.

Із огляду публікацій слідує, що в історичній науці залишається не висвітленим питання про внесок І. Кривецького у вивчення історії України. У зв'язку з цим, завданням даної статті є розкриття наукового доробку вченого з історії України на основі аналізу його праць.

Виклад основного матеріалу. Варто почати з того, що в дослідженні історії України І. Кривецький велику увагу приділив характеристиці княжої доби, про що свідчать різнопланові виписки та замітки автора з історії Київської Русі [1]. Він окреслив кордони Київської держави в IX–XIII ст.: «Висла і Татра – на заході, Тиса, Дунай, Чорне море – на півдні, Донщина – на сході, Фінський залив – на півночі» [12, с. 7]. Дослідник відзначив заходи княгині Ольги щодо поширення християнства, приборкання древлян та боротьбу з анархією. Історик зауважив, що княгиня звернулася до німецького короля Оттона I з проханням призначити єпископа для Київської держави, ним став монах з Трієру Адальберт. Язичницька політика князя Святослава змусила Адальберта покинути терени Київської Русі. Релігійні реформи, які розпочала княгиня Ольга, продовжив князь Володимир Великий [14, с. 9–10].

Дослідник, аналізуючи літопис «Повість минулих літ», вивчав проблему міжусобиць після смерті князя Ярослава Мудрого, що було причиною наростання відцентрових тенденцій у Київській Русі [15, с. 5–6]. Історик підготував статтю «Народні бунти на Україні в X–XIII ст.» [16, с. 6]. Він зауважив, що «галицькі бояри замордували останнього галицького князя Юрія II, викликали бунт і завалили стару Галицьку Державу над Дністром» [3, арк. 63]. Таким чином, засуджував міжусобиці, які привели до ліквідації державних утворень княжого періоду.

Історик досліджував місця поховань державних та громадсько-культурних діячів, починаючи з княжих часів і до початку XX ст. Він є автором статті «Український некрополь (Пригадка з приводу Зелених свят)», де зазначив, що найбільші церкви-гробниці знаходяться в Києві. Назвав Десятинну церкву як місце спочинку княгині Ольги, Володимира Великого та його дружини Анни; собор св. Софії – місце поховання Ярослава Мудрого, Ізяслава, Всеволода, Ростислава, Володимира Мономаха (збереглася лише домовина Ярослава Мудрого); Печерську Лавру, де поховані св. Теодозій Печерський, перший київський митрополит Михайло, Параскевія – дочка князя Всеволода і дружина Генріха IV, а також 125 українських угодників та Нестор-літописець [11, с. 6].

Дослідник вказав стародавній Галич (теперішній Крилос), де в катедрі Пресвятої Богородиці були гробниці галицьких князів Володимирка, Ярослава Осмомисла, Романа Мстиславича. У Володимирі-Волинському в Успенському соборі поховані Мстислав Ізяславович, Василько Романович, його дружина Олена; король Данило Галицький – у Олмї у соборі Пресвятої Богородиці, його син Лев – у монастирі у Лаврові [11, с. 6].

Історик назвав відомі поховання у церквах, монастирях та на цвинтарях таких міст: Львів (першодрукар І. Федоров на цвинтарі біля церкви св. Онуфрія), Острог (культурний діяч К. Острозький), Чернігів (церковний і літературний діяч Л. Баранович); та зауважив про могили гетьманів: Б. Хмельницький похований в Суботіві, П. Конашевич-Сагайдачний – у Києві, Д. Апостол – в Сорочинцях, І. Скоропадський – в Глухові, І. Бруховецький – в Гадячі, К. Розумовський – в Батурині [11, с. 6].

Зазначив І. Кривецький про поховання визначних діячів культури та науки: І. Котляревський – у Полтаві; Т. Шевченко – у Каневі; Г. Квітка-Основ'яненко, П. Гулак-Артемівський, О. Потебня – у Харкові, С. Руданський – у Ялті. На Байковій цвинтарі у Києві знаходяться могили В. Антоновича, П. Житецького, О. Кониського, М. Лисенка, І. Нечуя-Левицького, Лесі Українки, М. Старицького. На Личаківському цвинтарі у Львові поховані М. Пашкевич, І. Вагилевич, Д. Зубрицький, І. Шараневич, А. Петрушевич, О. Огоновський, В. і О. Барвінські, Ю. Целевич, А. Вахнянин, В. Шухевич, М. Павлик, І. Франко, В. Гнатюк. М. Гоголь похований у Москві, М. Костомаров – у Петербурзі; М. Драгоманов – у Софії; Д. Вітовський – у Берліні; С. Петлюра – у Парижі. І. Кривецький зауважив про відсутність праці, у якій би містилися історії, описи та світліни могил найвизначніших українських діячів [11, с. 6–7].

І. Кривецький як активний учасник національно-визвольного руху першої чверті XX ст. досліджував причини та обставини, в силу яких спроби відродити Українську державу зазнали невдачі. І. Кривецький висловив думку, що найбільшим ворогом України, який переслідує її постійно, є анархія. Підтвердженням вважав події в Україні XII–XIII ст., відомі під назвою «болохівщини, татарських людей і княжих міжусобиць» [18, с. 305]. Дослідник зауважив анархію і в козацькій добі. У статті «З історії анархії на Україні. Козаччина» (1936 р.) зазначив: «Державотворчі зусилля найкращих представників козащини в XVII–XVIII ст. не мали успіху... Причиною є козацька анархія... Вперше здисциплінувати козацьку масу вдалося галичанину гетьману Петру Конашевичу-Сагайдачному. Другим був Богдан Хмельницький, що виховався в Галичині... Закріплення волі в формі української держави українська козащина, хоч існувала майже три століття, не виконала... Занадто багато було в ній анархії» [3, арк. 43–47]. Науковець зовсім не заперечував визначної ролі козащини, яку вона відіграла в історії України після падіння держав княжої доби.

Історик характеризував зовнішню політику П. Дорошенка, його відносини з польським королем М. Вишневецьким, російським царем Олексієм Михайловичем та Османською імперією. І. Кривецький аналізував лист гетьмана від 28 березня 1671 р. до бранденбурзького курфюрста князя пруського Фрідріха Вільгельма, в якому П. Дорошенко просив пруського князя бути союзником війська запорожського в боротьбі проти Речі Посполитої. Лист був перехоплений польським посланцем і не потрапив до адресата. І. Кривецький вказав, що отримав копію цього листа на початку 1913 р. від В. Липинського і згодом опублікував його зі своїм коментарем [4, с. 127–129].

І. Кривецький зауважив, що про велику роль періоду козащини для українців свідчать історичні думи і народні пісні. Багато поетів і прозаїків обирали козацьку тематику, зокрема М. Гоголь, Т. Шевченко, П. Куліш, І. Нечуй-Левицький, О. Маковей, А. Чайківський, Б. Лепкий, В. Будзиновський. Добу козащини досліджували М. Костомаров, П. Куліш, О. Лазаревський, В. Антонович, М. Грушевський, В. Липинський [3, арк. 39–40]. П. Куліш першим підмітив анархічні риси історії козацтва, проте українська історіографія та суспільство, які звикли ідеалізувати історичне минуле, не сприйняли у свій час таких поглядів на козачину [18, с. 305].

І. Кривецький у статті «Традиції українських революцій», аналізуючи праці В. Антоновича, М. Грушевського, В. Липинського, спогади В. Винниченка, зауважив, що всі відомі українські революції

(1240 р. – болохівців, 1648–1649 рр. – Б. Хмельницького, 1768 р. – Коліївщина та 1918 р.), крім другої фази Хмельниччини, мали негативні наслідки. Завдяки відданості Б. Хмельницького державній ідеї, революція отримала національно-державний характер, оскільки ставила завдання побудови української козацької держави, яка б об'єднала всі верстви народу [7, с. 4].

Дослідник негативно оцінював вимушену Переяславську угоду України з Росією 1654 р., яка привела до ліквідації автономії України, заборони українського письменства, зазіхання Росії на Галичину, врешті хижацького господарювання на українській землі московсько-більшовицького тоталітарного режиму, що спричинило голод 1921 р. та масові людські жертви [19, с. 10].

Історик написав статтю «Вина і кара», в якій причиною голоду в Україні в 1921 р. визнав господарювання на українській землі більшовицької влади, що стало можливим внаслідок втрати Української держави, не підтриманою українською інтелігенцією і селянством у 1917–1920 рр. [5, с. 2].

Вчений, оцінюючи революційні події в Україні 1917–1918 рр., був переконаний, що у той час український народ ще не збагнув ваги власної державності, а політичний провід не був здатний повести за собою маси. Причиною такої неспроможності була яскраво виражена анархічна форма управління державою провідних кіл національної еліти. Катастрофи з українською державністю засвідчили про перевагу на Україні анархічних елементів над державницькими [3, арк. 51].

Аналогічні думки І. Кревецький виклав у таких працях: «Чому ми не маємо своєї держави?» [6], «До генези 29 квітня 1918» [9], «Історична пригадка» [8], в яких розглядав причини бездержавності українського народу та закликав вивчати і враховувати уроки минулого. У зв'язку з цим, історик великого значення надавав вихованню у сучасного йому покоління державної свідомості.

Дослідник у статті «Українська держава. 29. IV – 1918 – 14. XII (огляд історичних фактів)» відзначив заходи П. Скоропадського щодо приєднання до Української Держави території Холмщини, Криму, Кубані, Бесарабії, які гетьман вважав частиною України. Автор охарактеризував заходи гетьмана в національно-культурній, фінансово-економічній та військовій сфері [10, с. 3–4].

І. Кревецький підготував розвідку «Справа Галичини в Ризі в 1920–1921 рр.» на основі споми-нів представника польської делегації в Ризі І. Домбського. Він розкрив внутрішній та зовнішньополітичний контекст історії Галичини, зокрема висвітлив роль східгалицького питання в політиці польської верхівки та урядових кіл Москви [13, с. 6–7].

Невдачі визвольних змагань в Україні стали стимулом для І. Кревецького у поглибленні державницьких поглядів та їх еволюції від республіканського демократизму до консерватизму. Історик зауважив, що при демократичному устрої українські партії замість того, щоб спільно працювати для однієї ідеї, сварилися між собою в Центральній Раді, а тим часом Москва пішла на Україну війною. Згодом владу в хаосі передали не Директорії, а гетьманату Скоропадського [3, арк. 10–13].

Вболіваючи за долю рідного краю, до 15-річчя проголошення Західно-Української Народної Республіки вчений підготував статтю «І. XI. 1918 – І. XI. 1933», яка не була опублікована [2, арк. 1–13]. Автор закликав врахувати гіркий урок 1918–1919 рр., коли денационалізовані міста стали противниками української національної державності і спричинилися до її упадку, та спрямувати національну політику на здобуття українським елементом міцних позицій в економічному і культурному житті міст, без яких не можна й думати про національне визволення [17, с. 92].

Висновки та пропозиції. Таким чином, І. Кревецький, маючи широке коло наукових інтересів, залишив цінну спадщину з історії України. Розкрив проблемні питання щодо становлення і розвитку державних утворень на українських землях в княжу добу, часи Козаччини та імперського панування. Досліджував місця поховань князів, гетьманів, письменників та поетів. Вивчав вплив зовнішньополітичних чинників у XIX–XX ст. та з'ясував невдачі національно-визвольного руху в період існування УНР, ЗУНР, Української Держави, Директорії. Звернув увагу на внутрішні протиріччя як дестабілізуючий фактор єдності і могутності держави. Творчість історика багатогранна, відзначається високою професійністю і українознавчим характером. Праці вченого є актуальними для вивчення в наш час, оскільки в центрі досліджень була проблема утвердження незалежної української держави.

Список літератури:

1. ЦДАЛ. – Ф. 309 НТШ, оп. 1, спр. 1494, 130 арк.
2. ЦДАЛ. – Ф. 309 НТШ, оп. 2, спр. 44, 13 арк.
3. ЦДАЛ. – Ф. 406 Редакція газети «Нова Зоря», оп. 1, спр. 202, 139 арк.
4. Кревецький І. Під протекцію курфюрста: До історії політики П. Дорошенка / Іван Кревецький // Записки НТШ. – Т. 117–118. – Львів, 1914. – С. 127–136.
5. Кревецький І. Вина і кара / Іван Кревецький // Письмо з «Просвіти». – 1922. – № 21–22. – С. 1–2.
6. Кревецький І. Чому ми не маємо своєї держави / Іван Кревецький // Письмо з «Просвіти». – 1922. – № 35. – С. 4.
7. Кревецький І. Традиції українських революцій / Іван Кревецький // Громадський вісник. – 1923. – 15 березня. – № 53. – С. 4.
8. Кревецький І. Історична пригадка / Іван Кревецький // Літопис політики, письменства і мистецтва. – 1924. – № 21–26. – С. 310–313.
9. Кревецький І. До генези 29-го квітня 1918 / Іван Кревецький // Політика. – 1925. – 10 жовтня. – № 1. – С. 18–19.
10. Кревецький І. Українська держава. 29. IV – 1918 – 14. XII (огляд історичних фактів) / Іван Кревецький // Нова Зоря. – 1928. – 29 квітня. – С. 3–4.
11. Кревецький І. Український некрополь (Пригадка з приводу Зелених свят) / Іван Кревецький // Нова Зоря. – 1930. – 8 червня. – Ч. 42. – С. 6–7.
12. Кревецький І. Українське питання в історичнім освітленню / Іван Кревецький // Нова Зоря. – 1930. – 28 грудня. – Ч. 100. – С. 7.
13. Кревецький І. Справа Галичини у Ризі в 1920–1921 рр. на основі споми-нів творця Рижського миру І. Домбського // Нова Зоря. – 1931. – 9 серпня. – Ч. 59. – С. 6–7.
14. Кревецький І. Св. Велика Княгиня Ольга / Іван Кревецький // Нова Зоря. – 1934. – 24 червня. – Ч. 46. – С. 9–10.
15. Кревецький І. Міжусобиці на Русі. Що про них пише літопис Нестора (Від смерті Ярослава Мудрого до упадку Київської держави) / Іван Кревецький // Нова Зоря. – 1934. – 13 грудня. – Ч. 95. – С. 5–6.

16. Кривецький І. Народні бунти на Україні в Х–ХІІІ ст. / Іван Кривецький // Нова Зоря. – 1935. – 18 липня. – Ч. 53. – С. 6.
17. Стеблій Ф. Іван Кривецький – вчений і бібліотекар / Феодосій Стеблій // Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка: книги і люди. Матеріали круглого столу. – Львів, 1996. – С. 86–102.
18. Стеблій Ф. Початки державницького напрямку української історіографії: І. Кривецький / Феодосій Стеблій // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 7. – Львів, 2000. – № 1. – С. 300–310.
19. Стеблій Ф. Іван Кривецький – історик-державник / Феодосій Стеблій. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – 2003. – 40 с.

Федунішин Л.Л.

Бурштинський енергетический коледж
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВЗНОС ИВАНА КРЕВЕЦКОГО В ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ УКРАИНЫ**Аннотация**

В статье раскрыта научная наработка И. Кривецького (1883–1940 гг.) из истории Украины. Проанализировано творческое наследство ученого о княжой добе, казацком периоде, представлена история украинского некрополя. Акцентировано внимание на изучение национально-освободительных движений первой четверти XX в. Нарушена проблема анархии в украинской истории. Сделан вывод об актуальности государственной идеи ученого.

Ключевые слова: І. Кривецький, галицький історик, некрополь, анархія, національно-освободительное движение, государственная идея.

Fedynishin L.L.

Burshtyn college of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

PAYMENT OF IVAN KREVETSKYI IN THE STUDY HISTORY OF UKRAINE**Summary**

In the article scientific work of I. Krevetskiy (1883–1940) is exposed from history of Ukraine. The creative inheritance of scientist is analysed about princely age, cossack period, is presented history of the Ukrainian necropolis. Attention is accented on the study of national liberation competitions of the first fourth of XX of century. The problem of anarchy is infringe in Ukrainian history. Drawn conclusion about actuality of state idea of scientist.

Keywords: I. Krevetskiy, Galychina historian, necropolis, anarchy, national liberation motion, state idea.